

Mededogen - de basis voor vrede en begrip

– Halldór Haraldsson

**Vrienden,
Ik ben gevraagd om een kort praatje te houden over mededogen – de basis voor vrede en begrip. Ik zou graag beginnen met wat te zeggen over vrede en begrip.**

Halldór Haraldsson, voorzitter van de Theosophical Society in IJsland, hield deze inleiding bij het congres van de Europese Federatie en het 100-jarig bestaan van de Finse afdeling in juli 2007.

Als we naar de wereld om ons heen kijken, is de wereld niet erg vredevol en er schijnt niet veel begrip te zijn tussen mensen van verschillende culturele en religieuze achtergronden. Wat me toen ik over het onderwerp nadacht, allereerst te binnenschoot, was een zin uit het begin van het welbekende boek *'De religies van de Mensheid'* door Huston Smith. Daar zegt hij: *'Als historici op onze jaren (1958) terugkijken, herinneren ze die misschien niet vanwege het ontstaan van nucleaire energie, noch vanwege de verspreiding van het communisme, maar als de tijd waarin alle mensen op de wereld elkaar voor het eerst serieus moesten gaan nemen.'*

De technologische vooruitgang, het is vaak gezegd, heeft de wereld de laatste jaren kleiner gemaakt. Tegenwoordig kunnen we in elk land mensen van verschillende nationaliteiten in dezelfde ruimte tegenkomen. We hebben dit allemaal gezien en erkennen het als een feit. Maar de woorden van prof. Smith maken ons duidelijk, dat er

daardoor ook problemen ontstaan. Natuurlijk hopen we dat mensen elkaar serieus nemen. Ongelukkigerwijs is dit nog niet zo.

Woorden van een andere bekende man schoten me ook te binnen, woorden uit een voorwoord in een boek van de historicus Arnold Toynbee, waarin hij zegt: *'Het wordt duidelijk, dat een hoofdstuk dat een westers begin heeft, een Indiaas einde zal moeten hebben, wil het niet eindigen in de zelfdestructie van het menselijke ras. Op dit extreem gevaarlijke moment in de menselijke geschiedenis, is de enige weg naar verlossing de oude hindoeïstische manier. Hier treffen we de houding en de geest aan die het mogelijk kan maken voor het menselijk ras om samen tot één enkele familie uit te groeien.'* En later: *Het overleven van het menselijk ras staat op het spel. Toch is zelfs het sterkste en meest respectabele functionele motief alleen een bijkomende reden om Ramakrishna's en Gandhi's en Ashoka's leringen ter harte te nemen en zich ernaar te gedragen. De primaire reden is dat deze leringen juist zijn – en ze zijn juist, omdat ze voortvloeien uit een ware waarneming van een spirituele realiteit.'*

Arnold Toynbee refereert hier aan de vedanta-filosofie, die tegen het einde van de Tweede Wereldoorlog de aandacht trok van heel wat intellectuelen, zoals Aldous Huxley, Christopher Isherwood, Gerald Heard en anderen. Afkomstig uit de hogere sociale kringen, raakten ze gedesillusionneerd door het socialisme dat in Duitsland en de Sovjet Unie verscheen en ze waren overtuigd van het belang van het pacifisme. Zoekend naar een filosofische basis daarvoor, ontdekten ze de principes van de vedanta-filosofie. Voor

hen was de vedanta-filosofie vooral van waarde, omdat die erkende dat er verschillende spirituele paden waren naar hetzelfde doel. Haar brede visie vormde een stevige grondslag voor zowel vrede als begrip. Deze zelfde manier van denken vinden we weer spiegeld in het eerste doel van de Theosophical Society (TS), dat een stuk verder ging door zich te richten op het vormen van een universele broederschap der mensheid zonder onderscheid naar ras, geloof, sekse, kaste of kleur.

We kunnen de woorden van deze eerste doelstelling op de gewone, maar ook op een veel diepere manier begrijpen. We behoren niet alleen tolerant en begripvol te zijn ten opzichte van mensen van welk ras of religie dan ook, maar tevens een vriendschappelijke relatie met hen aan te gaan. Dat kan een psychologische transformatie van het individu tot gevolg hebben waardoor hij werkelijk mededogen ervaart en vrij wordt van alle vooroordeel of benepenheid van geest en in plaats daarvan liefdevol en vriendelijk met anderen omgaat.

Het voorafgaande betekent ook tolerantie en begrip ten opzichte van andere leden van de afdeling van de TS waartoe we behoren en die we ontmoeten, omdat we toevallig ergens wonen.

We weten en waarschijnlijk stemt u daarmee in, dat we allereerst door ons eigen voorbeeld moeten tonen wat begrip inhoudt. Zo kan de TS ook onze eerste experimenteerplek zijn in het leren omgaan met de maatschappij en de wereld.

Degenen die de geschiedenis van de TS kennen, weten dat er momenten,

zelfs periodes waren, waarin deze speciale karakteristiek dreigde te veranderen, dat zich één manier van denken ontwikkelde, zelfs van religieus sektarische aard. In het begin van de TS was het zeker niet de bedoeling om een nieuwe sekte te vormen! Maar gelukkig hebben we wijze leiders gehad die dat hebben weten te voorkomen. Het is erg boeiend om geschriften uit de begindagen van de vereniging te bestuderen. Het motto van de TS 'Er is geen religie hoger dan de waarheid' was in die tijd gewaagd en is het nog steeds. Het is voor ons aan de ene kant heel belangrijk om sommige van de gedachten van de oorspronkelijke leiders niet te vergeten en aan de andere kant ons bewust te zijn van wat er nu gebeurt. Als we naar sommige georganiseerde religies kijken die de vrede bedreigen, moeten we tolerantie laten zien, maar ik denk dat we tegelijkertijd hun aard moeten proberen te begrijpen. Ik denk dat we allemaal zullen vinden dat enige waarheid in elke religie gevonden kan worden, maar dat we ons tegelijkertijd realiseren dat ze ook mensen van elkaar kunnen verwijderen.

Middels de tweede doelstelling van de TS worden we aangemoedigd om vergelijkende godsdienstwetenschappen, filosofie en wetenschap te bestuderen. Niet zozeer afzonderlijk dus, maar vooral om ze door vergelijking beter te begrijpen. Weerspiegelen ze spirituele waarden? Zijn ze dicht bij de waarheid?

Vanuit dit gezichtspunt zou ik graag een paar woorden lezen uit een bijzondere brief over deze kwestie, geschreven in 1882 door de Meester K.H. Daar schrijft hij: *'Onwetendheid deed goden ontstaan en maakte handig gebruik van de gelegenheid. Kijk naar In-*

dia en kijk naar het christendom en de islam, het judaïsme en het fetisjisme.

Door priesterlijk bedrog werden deze goden als schrikwekkend aan de mens voorgesteld; religie maakt van hem de zelfzuchtige dweper, de fanaticus die alle mensen buiten zijn eigen sekte haat zonder hem er iets beters of moreel meer hoogstaands voor terug te geven. Het is het geloof in god en goden dat tweederde van de mensen tot slaven maakt van een handvol die hen bedriegen onder de valse pretentie ze te redden.' En verderop: *'Twee duizend jaar lang heeft India gezucht onder het gewicht van het kastenstelsel, brahmanen alleen gevoed met het goede der aarde en tegenwoordig snijden volgelingen van Christus en Mohammed elkaar de kelen af uit naam van en tot meerdere glorie van hun respectievelijke mythes.'*

Dan zegt hij dat menselijke ellende nooit zal verminderen totdat *'het betere deel van de mensheid de valse geloven vernietigt in naam van waarheid, moraal en universele liefdadigheid.'*

Hij zou in feite de huidige situatie hebben kunnen beschrijven! Dit zijn bijzondere woorden in een brief uit 1882 en in overeenstemming met ons motto: 'geen religie hoger dan de waarheid.'

Dat brengt ons bij *mededogen*. Zoals wij het begrijpen, is er geen vrede of begrip als er geen mededogen is. Daar mededogen een woord is dat veel in het boeddhisme wordt gebruikt, herinner ik aan woorden die de Dalai Lama niet lang geleden gebruikte: *'Mededogen maakt dat we het beeld helder krijgen; als emoties ons overspoelen, benevelt dat onze waarneming van de werkelijkheid, wat vervolgens de oorzaak is van veel onbegrip, wat weer leidt tot gevechten (zelfs oorlogen).'*

Maar wat is mededogen? Volgens de Oxford American Dictionary is het: ‘Sympathetisch medelijden en zorg voor het lijden of het ongeluk van anderen.’

Karakteristiek voor de Indiase traditie is dat we kennis, wijsheid en mededogen niet van buitenaf verwerven, maar dat die in ieder menselijk wezen bestaan. Deze visie vinden we in de Vedanta en in het boeddhisme. De essentie van de bodhisattva is mededogen (*karuna*). Maar hoe realistisch is dat voor ons tegenwoordig en is het voor ieder van ons te realiseren? Dit is iets waar we echt aan moeten werken. Het is onze hoofdtaak. Zonder dat is er geen relatie tussen mensen, geen mededogen, geen vrede, geen begrip.

We weten dat er vele paden zijn en dat het goed is degene te volgen die het meest natuurlijk voor ons is. Mischien is het meest natuurlijke voor de moderne mens om eenvoudig aandacht aan zichzelf te besteden, meer bewust te zijn van zijn uiterlijke en innerlijke omgeving en speciale relaties. Als musicus stelt mijn werk me in staat om precies te kijken naar wat er soms tijdens ons werk gebeurt. Om de techniek beter te beheersen en vooral om goed te interpreteren, is niet alleen helderheid van geest nodig, maar ook inzicht. Daarbij moeten we erg sensitief zijn en extreem goed luisteren, met totale aandacht zowel voor de kleinste details als het geheel. Ik probeer dit niet belangrijker te laten klinken dan het is. Het is eenvoudig zo. Als je op zo’n manier totaal betrokken bent, gebeurt er soms iets, gaat er iets in je ontwaken, iets wat je niet uit kunt leggen en dat is volle harmonie, schoonheid en mededogen. Als dit gebeurt, is de voorstelling of lering op zijn best.

Ook bij het luisteren naar muziek kunnen we een diepe ervaring van eenheid meemaken. Op zulke momenten hebben we het gevoel bepaalde innerlijke dimensies aan te raken, die we compassie kunnen noemen. Het is zeker geen emotie. Voor degenen die zulke ervaringen hebben zijn het zeldzame en kostbare momenten.

In Krishnamurti’s discussies met dr. David Bohm en dr. Schainberg wordt compassie besproken in relatie tot lijden. K. zegt dat compassie verschijnt, als we ons bewust zijn van en gevoelig zijn voor het universele lijden van de mensheid en niet alleen van het persoonlijke lijden. Daarbij is nodig dat het denken ophoudt. Dan pas, zegt hij, wordt de energie van compassie als het ware geboren. En ook:

‘Het einde van treurigheid is het geluk van mededogen.’

Het hoofdthema is menselijke transformatie. Degenen die *De Geheime Leer* van H.P. Blavatsky hebben bestudeerd, weten dat, naast kennisverwerving, het hoofddoel deze transformatie van menselijk bewustzijn is. Een echte maatschappelijke verandering is de innerlijke verandering van elk individu. Als we de diepere betekenis beseffen van ‘het vormen van een kern van broederschap der mensheid’ kunnen we zeggen dat een theosoof tegenwoordig niet iemand is met bepaalde geloofsopvattingen, maar veeleer iemand die zich bezig houdt met deze transformatie van bewustzijn.

Prof. Raymond Martin van de Universiteit van Maryland, de eerste professor in de academische wereld die een boek schreef over K.’s leringen in een serie boeken over filosofen, vat

zijn leringen aan het eind van zijn boek op deze manier samen: Als ieder van ons psychologisch niet zo verandert als waar K. over spreekt, zullen er drie dingen gebeuren: 1. We zullen innerlijk conflictueuze levens lijden; 2. onze innerlijke conflicten zullen uitgedrukt worden in ons uiterlijke gedrag en 3. ons uiterlijke gedrag zal ernstige problemen voor anderen veroorzaken.

Als we aan de andere kant in staat zullen zijn om onszelf fundamenteel te transformeren, zullen we in harmonie met onszelf kunnen leven. Deze harmonie zal zich uitdrukken in ons uiter-

lijke gedrag en we zullen anderen daarbij helpen.

We vragen ons waarschijnlijk af hoe we, na die transformatie, de wereld en de mensen om ons heen positief zouden beïnvloeden. Een goede vriend van mij interpreteerde morfogenetische resonantie op deze manier: 'Als jij glimlacht, gaan andere mensen glimlachen en als andere mensen glimlachen zullen er mijlen en mijlen glimlachen ontstaan.' ('When you smile other people smile, and when other people smile there will be miles and miles of smiles.')

Vertaling: Alice Bouwland

Het is mogelijk de berg des levens van welke kant dan ook te beklimmen, maar als de top bereikt is komen alle paden samen. Zolang religies in de dalen van theologie, ritueel en kerkelijke organisatie blijven, kunnen ze ver van elkaar afstaan. Verschillen in cultuur, geschiedenis, geografische ligging en temperament van de betreffende groep, zorgen alle voor een ander punt van vertrek. Verre van betreurenswaardig te zijn is dit juist goed, het geeft rijkdom aan de totaliteit van het religieuze avontuur van de mens ... Maar het doel voorbij deze verschillen is hetzelfde.

Huston Smith